

SINTEZA OBIECȚIILOR ȘI PROPUNERILOR
la proiectul Legii privind evaluarea externă a judecătorilor
și candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție

Organele care au înaintat propuneri sau obiecții	Nr.	Conținutul obiecțiilor sau propunerii	Opinia Ministerului Justiției
Ministerul Finanțelor	1.	Totodată, potrivit autorului, potențial implementarea proiectului poate necesita alocări de mijloace financiare suplimentare din bugetul de stat, legate de posibila demisie a judecătorilor CSJ, care la această etapă nu pot fi estimate de către Consiliul Superior al Magistraturii, întrucât impactul financiar urmează a fi stabilit ulterior după finisarea evaluării judecătorilor și candidaților la funcția de judecători al CSJ. În acest context, se propune ca Consiliul Superior al Magistraturii, în calitate de organ de administrare judecătorească, prioritizând necesitățile stringente, să identifice posibilități de acoperire a costurilor condiționate de demisia judecătorilor, din contul alocațiilor prevăzute în bugetul de stat pe anul 2023 pentru instanțele judecătorești, inclusiv prin redistribuiri interne de alocații.	Precizare Propunerea nu ține de competența Ministerului Justiției, dar se va înainta un demers de informare a CSM în acest sens.
Curtea Supremă de Justiție	2.	1. „<i>Reiterăm faptul că în Opinia sa din 2019 (pct. 18-19, 37- 40, 84) dar și cea din 2021, Comisia de la Veneția a constatat deja, situația extraordinară în care se află Republica Moldova cu privire la starea gravă în justiție</i>”. Argumentul autorului reprezintă un fals cras. Comisia de la Veneția atât în opinia din 2019 cât și cea din 2021 nu și-a arogat competența de a face asemenea constatări. Extrasele invocate de către autor nu se referă la Republica Moldova: par. 18-19 – se referă la „anumite constatări” însăși ale autorului expuse în nota informativă prezentată Comisiei de către același autor; par. 37-41 – anumite constatări cu referire la Albania și Ucraina; par. 84 – „At the end, <u>it falls ultimately within the competence of the Moldovan authorities to decide whether the prevailing situation in the Moldovan judiciary creates sufficient basis for subjecting all the sitting Supreme Court judges to extraordinary re-evaluation as provided by the draft law</u>”.	Nu se acceptă. Textul citat în aviz a fost preluat nu din nota informativă, ci din Opinia Comisiei de la Veneția nr. CDL-AD(2019)020 – pct. 84 de la secțiunea „VI. Concluzii”. Pentru evitarea oricăror confuzii prezentăm conținutul integral al punctului respectiv, care nu trebuie interpretat separat de context: „84. As the Venice Commission has considered in the past in other contexts, critical situations in the field of the judiciary, as extremely high levels of

	În opinia Curții, autorul a neglijat constatările Comisiei de la Veneția, prezentând propria versiune ca o constatare a Comisiei.	corruption, may justify equally radical solutions, such as a vetting process of the sitting judges. At the end, it falls ultimately within the competence of the Moldovan authorities to decide whether the prevailing situation in the Moldovan judiciary creates sufficient basis for subjecting all the sitting Supreme Court judges to extraordinary re-evaluation as provided by the draft law.” Documentul invocat, în original, poate fi vizualizat la linkul: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2019)020-e
3.	2. „Citatul invocat din par. 47 al Opiniei Comisiei de la Veneția nr. CDLAD(2022)024 se referă la o versiune anterioară a proiectului de lege, în care rolul CSM în procesul de evaluare nu era reglementat suficient, iar Comisia de evaluare era împuternicită să adopte o „decizie”. Subliniem faptul că prevederile respective au fost modificate conceptual. Drept urmare, potrivit versiunii proiectului prezentat repetat spre avizare, Comisia de evaluare va întocmi un raport, ce va fi transmis la CSM. Subliniem că anume CSM va fi împuternicit cu dreptul de a accepta sau nu concluziile din raportul Comisiei de evaluare și de a decide în privința eliberării sau nu din funcție a judecătorilor”. Proiectul propus instituie o comisie de evaluare, cu competențe directe de a face constatări, concluzii, ce au efect direct asupra carierei judecătorilor în exercițiu. Instituirea unui asemenea organ nu se încadrează în prevederile art. 123 alin. (1) din Constituție, or norma respectivă stabilește expres organele abilitate cu atribuții în ceea ce ține de cariera judecătorilor – <u>Consiliul Superior al Magistraturii, care își exercită atribuțiile în mod direct sau prin intermediul organelor sale specializate.</u> Acest fapt exclude participarea altor organe, structuri, comisii în acest proces!	Nu se acceptă. Prevederile constituționale sunt respectate prin faptul că deciziile referitoare la cariera judecătorilor vor fi luate de Consiliul Superior al Magistraturii, care va avea dreptul inclusiv de a respinge raportul Comisiei de evaluare și de a dispune reluarea procedurii de evaluare. În context, precizăm că există și alte autorități/instituții, care deși nu fac parte din „organele specializate ale CSM”, totuși deciziile și hotărârile lor au impact direct asupra carierei judecătorului, constituind chiar și temei de drept de eliberare din funcție, fără ca CSM să aibă posibilitate de a le respinge sau reexamina (de ex.: actele ANI, rezultatul negativ al testului de integritate

	Astfel, făcând trimitere la par. 47 al Opiniei Comisiei de la Veneția nr. CDLAD(2022)024, Curtea Supremă de Justiție a punctat asupra faptului că evaluarea extraordinară a judecătorilor, promovată de autor, presupune intervenție legislativă la nivel de lege organică <u>și nu implică modificări ale normelor constituționale (modificarea art. 123 din Constituția Republicii Moldova)</u>. Comisia de la Veneția a reamintit autorului că orice acțiuni care vizează cariera judecătorilor, trebuie să respecte normele constituționale! Modificarea conceptuală a proiectului invocată de către autor, precum că CSM va fi împuternicit cu dreptul de a accepta sau nu concluziile din raportul Comisiei de evaluare, în nici o măsură nu înlătură viciile de constituționalitate!	profesională, constatarea incapacității de muncă). Prin Opinia sa din decembrie 2022, Comisia de la Veneția a salutat modificările operate în proiect, privind consolidarea rolului CSM în calitate de organ decisiv în luarea hotărârii privind integritatea judecătorului evaluat. Drept urmare, argumentele de neconstituționalitate nu pot fi reținute.
4.	5. <i>„Reiterăm argumentele din cadrul primei avizări: „Demisia presupune încetarea raporturilor de muncă din proprie inițiativă. În cazul judecătorilor, între momentul depunerii cererii de demisie și momentul „acceptării acesteia” apare o perioadă de timp de câteva zile/săptămâni. Persoanele care vor depune cerere de demisie, refuzînd astfel să participe la evaluarea integrității, nu au „dreptul moral” de a participa în perioada respectivă la adoptarea actelor judecătorești de dispoziție”.</i> Curtea reiterează, atunci când se dezbate proiecte de acte normative, este preferabil ca subiecții antrenați în dezbaterile respective să opereze cu argumente juridice, bazate pe acte normative. În ceea ce privește „moralitatea”, Curtea reiterează că categoriile filozofice excedează domeniul dreptului și respectiv, nu generează efecte juridice. În acest sens, Curtea sugerează autorului să studieze cadrul normativ referitor la momentul producerii efectelor juridice a cererii de demisie.	Se acceptă. Textul „Judecătorii care au demisionat astfel nu pot deveni din nou judecători timp de 7 ani.” a fost exclus.
5.	11. <i>„Subliniem că verificarea efectuată de Comisia de evaluare nu are drept scop substituirea unui proces penal și nici nu are efectele unui proces penal. Pe parcursul ultimilor ani, activitatea autorităților menționate s-a dovedit a fi mai puțin eficientă în raport cu încălcările comise de unii judecători. Comisia de evaluare nu va substitui nici una din autoritățile respective, ci va folosi informația din bazele de date”.</i> Inițial, Curtea constată că argumentele autorului par cel puțin evazive și nepertinente. Reieșind din textul normei propuse, Comisia poate face anumite constatări cu privire la integritate, suspiciuni de acte de corupție sau admiterea unor încălcări	Nu se acceptă. Din considerentul că hotărârea finală referitoare la cariera judecătorului va fi luată de CSM, și nu de Comisia de evaluare, s-a considerat inoportună contestarea în instanță a „constatărilor Comisiei de evaluare”.

	fiscale, Acest fapt constituie o substituie a competențelor autorităților statului responsabile de aceste domenii. Curtea a indicat acest argument în evidențierea faptului că constatările Comisiei cu privire la aceste aspecte se află în afara controlului judecătoresc. Prin prisma art. 18 alin. (2) din proiect Curtea Supremă de Justiție admite contestația doar dacă constată existența unor circumstanțe de fapt care puteau duce la promovarea evaluării. Cu alte cuvinte, constatarea încălcărilor menționate de către organele statului precum Autoritatea Națională de Integritate, Serviciul Fiscal de Stat și organele de urmărire penală, pot fi contestate în instanța de judecată, pe când constatările Comisiei cu referire la aspectele menționate - <u>nu pot fi contestate</u>. La fel, cu referire la anumite expuneri ale autorului precum: „<i>activitatea autorităților menționate s-a dovedit a fi mai puțin eficientă în raport cu încălcările comise de unii judecători</i>”, Curtea amintește că potrivit art. 40 alin. (1) din Legea cu privire la Guvern nr. 136 din 07 iulie 2017, Raporturile Guvernului cu alte autorități publice se bazează pe spirit de colaborare și suport reciproc.	
6.	14. „<i>Cu referire la interdicția de a ocupa anumite funcții, subliniem faptul că aceasta nu se va aplica prin actul Comisiei de evaluare. Reiterăm că hotărîrea finală va fi luată de CSM, în baza raportului întocmit de Comisia de evaluare și a materialelor din dosarul persoanei evaluate. Subliniem că proiectul reglementează expres împluternicirile CSM-ului de a accepta sau de a nu accepta raportul Comisiei de evaluare. Referitor la consecințele respective, menționăm că comentariile Comisiei de la Veneția se refereau la o versiune anterioară a proiectului de lege, în care era prevăzută o interdicție pentru 10 ani de a ocupa anumite funcții expres stabilite (para 61 din Opinia Comisiei de la Veneția nr. CDLAD(2022)024). Subliniem că prevederea respectivă a fost modificată, fiind micșorată durata interdicției (de la 10 ani la 7 pentru funcția de judecător și 5 pentru celelalte funcții/profesii) și revizuită lista funcțiilor (s-a exclus serviciul public). Remarcăm că în cadrul consultării ulterioare a proiectului cu Comisia de la Veneția, aceasta nu a obiectat referitor la redacția nouă a alineatului respectiv</i>”. Deși (după cum pretinde autorul) Comisia nu a obiectat referitor la redacția nouă a alineatului respectiv, Curtea remarcă că din perspectiva pct. 190 a Regulamentului Guvernului, ține de competența participanților la avizare să obiecteze, iar obiecțiile formulate în mod firesc, ar trebui combătute. La fel,	Se acceptă parțial. Pe parcursul elaborării proiectului de lege, inclusiv la etapa elaborării conceptului evaluării externe a judecătorilor și procurorilor, a fost asigurată posibilitatea tuturor părților interesate, inclusiv Curții Supreme de Justiție de a prezenta și expune opinia referitor la proiect. Drept urmare, dreptul „de a obiecta” nu a fost încălcat. Referitor la invocarea Regulamentului Guvernului, precizăm că acest act normativ nu conține nici o prevedere ca ar obliga autorul proiectului să accepte în totalitate „obiecțiile” formulate de participanții la procesul de avizare/consultare publică.

		reieșind din argumentele autorului, rămân de neînțeles motivele privind neacceptarea obiecțiilor Curții.	Totodată, urmare a celei de-a doua rundă a consultărilor, proiectul a fost ajustat în sensul excluderii interdicției de a exercita profesiile liberale.
7.	17. „Candidații din rândul nonjudecătorilor sunt juriști cu cel puțin 10 ani de experiență profesională (pentru avocat, procuror) sau cel puțin 6 ani experiență (pentru judecător al Curții Constituționale sau al Curții europene pentru Drepturile Omului), iar calitățile și abilitățile profesionale ale acestora vor fi apreciate de CSM în baza criteriilor stabilite de lege. Îngrijorarea privind constituirea completului „în exclusivitate din judecători numiți din afara corpului de magistrați, cu 0 experiență în funcția de judecător” nu poate constitui un argument în condițiile în care nu toți absolvenții Institutului Național al Justiției au experiență, iar după numire în funcția de judecător contribuie la înfăptuirea actului de justiție de rând cu judecătorii cu experiență. În context, nu poate fi ignorată experiența unui judecător al Curții Constituționale sau al Curții europene pentru Drepturile Omului care ar putea deveni judecător la CSJ sau a unui avocat/procuror cu o activitate notorie”. Curtea nu a subestimat competențele absolvenților INJ, a judecătorilor Curții Constituționale sau ai Curții Europene pentru Drepturile Omului, Curtea a încercat să puncteze autorului asupra competențelor necesare pe care ar trebui să le posede judecătorii care vor examina asemenea cauze sensibile și complexe, având ca obiect cariera judecătorilor.	Nu se acceptă. Nivelul minim al experienței necesare pentru a candida la funcția de judecător CSJ, stabilit în proiect este suficient pentru a garanta profesionalismul candidaților respectivi. Mai mult ca atât, condițiile suplimentare cu privire la competențe vor fi stabilite de CSM, urmare a aprobării regulamentului de selectare a judecătorilor CSJ.	
8.	La final, în urma analizei sintezei obiecțiilor și propunerilor la proiect Curtea constată că în esență, toate argumentele/ obiecțiile formulate de către subiecții avizării cu referire la conținutul proiectului nu au fost acceptate, refuzul fiind motivat prin argumente neverosimile. În acest sens, se impune concluzia că de fapt, procesul de avizare este unul mimat, realizat în vederea creării aparenței respectării etapelor și regulilor procesului de legiferare.	Precizare Reiterăm faptul că pe parcursul elaborării proiectului de lege, inclusiv la etapa elaborării conceptului evaluării externe a judecătorilor și procurorilor, a fost asigurată posibilitatea tuturor părților interesate, inclusiv Curții Supreme de Justiție de a prezenta și expune opinia referitor la proiect. Subliniem că faptul neacceptării majorității propunerilor unuia din subiecții procesului de	

			avizare/consultare publică nu este un indicator obiectiv pentru calificarea procesului dat drept unul „mimat”. Or, existența divergențelor de opinii este un lucru absolut normal într-o societate democratică. Mai mult ca atât, sunt propuneri ce au fost acceptate, iar altele nu au constituit propuneri, ci comentarii, la care s-au făcut precizări. Totuși, se constată că majoritatea comentariilor CSJ sunt lipsite de fundament și de propuneri constructive, fapt ce denotă rezistența față de reforma propusă și nu dă un semnal bun pentru cetățeni.
Procuratura Generală	9.	<u>Cu referire la proiectul de hotărâre pentru aprobarea proiectului de Lege privind evaluarea judecătorilor și candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție:</u> În vederea respectării recomandărilor Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare al Academiei de Științe a Moldovei, stabilite în Hotărârea nr.205 din 25 iulie 2016 cu privire la aprobarea recomandărilor de aplicare a normelor ortografice de scriere a lui ”â ” și ”sunt” în limba română, în denumirea actului cuvântul ”HOTĂRIRE” urmează a fi scris corect din punct de vedere ortografic - ”HOTĂRÂRE”.	Se acceptă. Textul a fost redactat.
	10.	<u>Cu referire la proiectul de Lege privind evaluarea judecătorilor și candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție:</u> 1. La articolul 3 alin. (4) sintagma ”alin. (4)” urmează a fi substituită cu sintagma ”alin. (3)”.	Precizare: Articolul 3 nu conține o astfel de trimitere.
	11.	2. La articolul 3 alin.(5) opinăm pentru excluderea propoziției ”Judecătorii care au demisionat astfel nu pot deveni din nou judecători timp de 7 ani.” Considerăm că, această prevedere este abuzivă prin limitarea drepturilor judecătorilor de a activa. Menționăm că, conform prevederilor art.43 alin.(1) din Constituție ”Orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii”. Tot aici este	Se acceptă. Prevederea respectivă a fost exclusă din proiect.

	necesar de punctat că, conform prevederilor art. 17 din Legea nr. 544/99 cu privire la statutul judecătorului, independența judecătorului este asigurată prin procedeul de numire, suspendare, demisie și eliberare din funcție. Cu referire la limitarea dreptului judecătorului de a deveni din nou judecător în cazul depunerii cererii de demisie peste termenul de 20 de zile din momentul intrării în vigoare a Legii supuse avizării, considerăm necesar de menționat recomandările din Opinia comună a Comisiei de la Veneția și a Directoratului General pentru Drepturile Omului și Statul de Drept (DGI) al Consiliului Europei privind proiectul de Lege cu privire la Curtea Supremă de Justiție, adoptată în cadrul celei de-a 132-a sesiune plenară (17-18 iunie 2022) "...sistemul de verificare trebuie să fie pus în aplicare în cadrul garanțiilor constituționale, în special în ceea ce privește independența sistemului judiciar, și poate fi justificat numai în cazul unor circumstanțe excepționale, după ce au fost luate în considerare toate celelalte metode de responsabilitate judiciară". În context, menționăm că, în Opinia comună a Comisiei de la Veneția și a Directoratului General pentru Drepturile Omului și Statul de Drept (DGI) al Consiliului Europei privind proiectul de Lege cu privire la Curtea Supremă de Justiție, adoptată în cadrul celei de-a 120-a sesiune plenară (11-12 octombrie 2019) "orice sistem de vetting prevăzut de proiectul de lege și punerea sa în aplicare ar trebui să respecte Constituția actuală și, în special, dispozițiile constituționale privind independența sistemului judiciar". În această ordine de idei, concluzionăm că, una din modalitățile de protejare a libertății de muncă a judecătorului urmează a fi instituția demisiei și dreptul la demisie, care nu poate genera consecințe nefavorabile. Tot aici, considerăm oportun de menționat că, prevederile art.3 alin. (5) poartă un caracter discriminatoriu. Conform prevederilor art.26 alin. (8) din Legea nr. 544/99 cu privire la. statutul judecătorului - "Demisia, judecătorului se sistează și în cazul numirii repetate a acestuia în funcția de judecător". Astfel, depunerea cererii de demisie peste termenul de 20 zile de la intrarea în vigoare a Legii supuse avizării, se echivalează cu nepromovarea evaluării și, respectiv, judecătorii vor fi privați în valorificarea dreptului său de a activa în calitate de judecător timp de 7 ani, contrar prevederilor enunțate supra, spre deosebire de judecătorii care au depus cererea până la intrarea Legii în vigoare.	
--	--	--

12.	3. La articolul 7 alin.(1) lit.g) nu sunt clare raționamentele autorului proiectului de Lege de a include în lista cerințelor de corespundere a calității de membru al Comisiei de evaluare cerința - cunoașterea la un nivel suficient a limbii engleze. De menționat că, cunoașterea limbii engleze nu este o condiție pentru subiecții evaluării menționați la art.3 din proiectul de Lege supus avizării. Tot aici, este necesar de a remarca că, această condiție va limita esențial numărul candidaturilor la membri ai Comisiei de evaluare.	Se acceptă parțial. Cunoașterea limbii engleze este necesară pentru a sigura o bună comunicare între membrii Comisiei de evaluare, fără intermediari (traducători). Or, 3 din aceștia vor fi cetățeni străini și este necesară cunoașterea acestei limbi la un nivel minim ce ar asigura comunicarea eficientă.
13.	4. La articolul 7 alin. (3) pct. 2) lit. c) opinăm pentru excluderea cuvântului "flagrantă". Or, comiterea unei infracțiuni deja constituie un temei pentru revocarea membrului Comisiei de evaluare.	Se acceptă. Textul a fost modificat, cuvântului „infracțiunea flagrantă” fiind substituită cu „infracțiunea comisă cu intenție.
14.	5. La articolul 7 alin. (3) pct. 2) lit. e), propunem de revizuit termenul "mai mare de 30 zile". Conform prevederilor art. (2) alin. (1) din proiectul de Lege supus avizării "Evaluarea reprezintă un exercițiu excepțional unic și limitat în timp". Tot aici e de menționat că, conform prevederilor art. alin. (5) "În cazul încetării calității de membru al Comisiei de evaluare în baza temeiurilor stabilite la alin. (3) pct.1)-3), președintele Comisiei de Evaluare [...] sesizează Parlamentul, în vederea organizării procesului de selectare și numire a unui nou membru...". Astfel, considerăm că, termenul de 30 zile prevăzut în procedura stabilită în vederea organizării procesului selectării și numirii unui nou membru al Comisiei, al cărui mandat a încetat conform prevederilor art.7 alin. (3) pct. 2) lit. e), poate bloca sau tergiversa activitatea Comisiei de evaluare.	Nu se acceptă. Pentru evitarea blocajelor în activitatea Comisiei de evaluare, la art. 14 alin. (2) din proiect este prevăzut faptul că Ședințele Comisiei de evaluare se desfășoară cu participarea a cel puțin 4 membri.
15.	6. La articolul 9 alin. (4), în vederea coroborării prevederilor proiectului de Lege supus avizării cu prevederile art. 71 din Codul muncii, considerăm judicios de exclus cuvântul "temporar".	Se acceptă. Cuvântul „temporar” a fost exclus.
16.	7. Opinăm pentru excluderea din Articolul 17 a prevederilor alin.(5) și anume - "Judecătorul eliberat din funcție conform alin. (4) nu are dreptul de a exercita funcția de judecător timp de 7 ani, de a fi admis și de a exercita profesiile de: procuror, avocat, notar, administrator autorizat, executor judecătoresc, precum și funcții de demnitate publică timp de 5 ani din data rămânerii definitive a	Se acceptă parțial. Din lista interdicțiilor stabilite în proiect pentru persoanele care nu vor promova evaluarea integrității, a fost exclusă interdicția de a exercita profesiile de procuror și profesiile de

	hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii” din aceleași raționamente expuse în pct.2 al prezentului aviz. La capitolul dat, sunt relevante și statuările din Opinia comună a Comisiei de la Veneția și a Directoratului General pentru Drepturile Omului și Statul de Drept (DGI) al Consiliului Europei privind proiectul de Lege cu privire la Curtea Supremă de Justiție, adoptată în cadrul celei de-a 132-a sesiune plenară (17-18 iunie 2022): ”Comisia de la Veneția susține că consecințele unei evaluări negative propuse la articolul 143 alineatul (6) sunt disproporționate, deoarece includ interzicerea exercitării majorității profesiilor juridice (inclusiv a celor liberale, precum cea de avocat) pentru o perioadă de timp excesiv de lungă (10 ani), fără nicio evaluare a proporționalității cu gravitatea infracțiunii, și ar trebui să fie reconsiderate”³.	avocat, notar, administrator autorizat, executor judecătoresc și funcțiile de demnitate publică.
17.	8. La articolul 18 alin. (2) considerăm judicios de revizuit sintagma ”Curtea Supremă de Justiție admite contestația doar dacă constată existența unor circumstanțe de fapt care puteau duce la promovarea evaluării...” prin prisma Hotărârii Curții Constituționale nr. 5 din 14.02.2023 privind excepțiile de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea nr.26 din 10 martie 2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor⁴.	Se acceptă. Art. 18 alin. (2) a fost modificat.

Ministru /Semnat electronic/ **Veronica MIHAILOV-MORARU**